

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

ОПАЛЕНКО Дмитро Анатолійович

УДК 340.114:342.56(477)

**КОНТРОЛЬНА ВЛАДА В УКРАЇНІ:
ВІД ВИЩОЇ РАДИ ЮСТИЦІЇ ДО ВИЩОЇ РАДИ
ПРАВОСУДДЯ**

Спеціальність 12.00.01 – теорія та історія держави і права;
історія політичних і правових учень

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті «Одеська юридична академія» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник кандидат юридичних наук, професор
ЗАВАЛЬНЮК Володимир Васильович,
Національний університет
«Одеська юридична академія»,
ректор

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України
СТЕЦЕНКО Семен Григорович,
Інститут кримінально-виконавчої служби,
перший заступник з навчально-методичної
роботи;

кандидат юридичних наук, доцент
КРАВЧУК Микола Володимирович,
Тернопільський національний
економічний університет,
завідувач кафедри теорії та історії
держави і права

Захист відбудеться « 23 » грудня 2016 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.01 Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: м. Одеса, вул. Піонерська, 2.

Автореферат розісланий « 22 » листопада 2016 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л.Р. Біла-Тіунова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Проблема необхідності затвердження контрольної влади та відповідної системи її інститутів як найважливішої умови реалізації системи «стримувань і противаг» у сучасній моделі державної влади в Україні на теперішній час набуває усе більшої актуальності у зв'язку з європейським курсом Української державності. Перш за все, це пов'язано з проведенням динамічних змін у державі, які більшою мірою мають відповідати реаліям правового життя українського суспільства. Інститути контрольної влади надають необхідного динамізму перетворенням, які відбуваються в державі, стають чинниками поглиблення реального демократизму та побудови правової держави. Максимально повне забезпечення юридичними засобами охорони і захисту прав людини і громадянина неможливо уявити без упорядкованої системи органів контрольної влади, оскільки ефективність державної влади безпосередньо залежить від того, наскільки повноцінно в ній функціонує ця система.

В Україні відбувається процес становлення контрольної влади та створено ряд державних органів, на яких покладено функцію загальнодержавного контролю: Конституційний Суд України, Уповноважений Верховної Ради з прав людини, Вища рада юстиції, Антимонопольний комітет, Рахункова палата та інші органи. Вища рада юстиції є особливим органом контролю, оскільки вона відповідає за формування незалежного високопрофесійного суддівського корпусу, здатного кваліфіковано, сумлінно та неупереджено здійснювати правосуддя, а також за прийняття процесуальних правових рішень. Функція контролю визначається стосовно суддів усіх рівнів судової влади, у тому числі суддів Верховного Суду України і вищих спеціалізованих судів.

Досвід діяльності Вищої ради юстиції в Україні вимагає відповідного осмислення й узагальнення результатів її функціонування, надання пропозицій щодо покращання роботи цього органу контрольної влади, оскільки Вища рада юстиції утворюється відповідно до притаманної лише їй процедури, має власний правовий статус та здійснює властиві тільки їй завдання та функції. В Україні на теперішній час нерозв'язаними на законодавчому рівні залишаються питання щодо розгляду Вищої ради юстиції як інституту контрольної влади, гарантій реалізації завдань та функцій, покладених на Вищу раду юстиції, її самостійності в системі розподілу влади. Як інститут контрольної влади Вища рада юстиції має стати незалежним державним органом, що відповідає за питання формування високопрофесійного суддівського корпусу та гарантування незалежності суддів.

Актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена об'єктивною потребою переосмислення та обґрунтованого визначення легітимної

діяльності Вищої ради юстиції України як інституту контрольної влади з урахуванням особливостей її функціонування.

Загальнотеоретична проблематика дисертації про контрольну владу в Україні в аспекті Вищої ради юстиції базується на досягненнях вітчизняної та зарубіжної юридичної науки, у тому числі на результатах досліджень учених-фахівців загальнотеоретичної юриспруденції, а також конституційної та адміністративної юриспруденції.

Утворення Вищої ради юстиції в Україні засновано на світовій практиці. Аналогічні органи існують у багатьох країнах світу, майже у всіх країнах Європи. Зміни до Конституції, яких було розглянуто 2 червня 2016 р. Верховною Радою України, передбачають «деполітизацію і забезпечення незалежності судової влади». Зміни запропоновані до кількох частин ст. 131 Конституції України, де повноваження Вищої ради правосуддя будуть більш широкими, ніж у Вищої ради юстиції. Так, Вища рада правосуддя прийматиме рішення про звільнення судді з посади та переведення до іншого суду, даватиме згоду на затримання чи арешт судді, а також прийматиме рішення про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя.

На теперішній час Вища рада юстиції здійснює діяльність із формування висококваліфікованого суддівського корпусу та прийняття рішень про порушення судьями та прокурорами вимог щодо несумісності та їх дисциплінарної відповідальності. Функціонально цей орган пов'язаний з усіма гілками влади, однак його існування, функціонування та оновлення потребує конституційного закріплення контрольної влади та визнання його як її інституту.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри загальнотеоретичної юриспруденції «Наступність та оновлення як тенденція розвитку держави і права сучасної України» та теми науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» на 2011–2015 рр. «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності та права» (державний реєстраційний номер 0110U000671).

Мета і задачі дослідження. Метою дослідження є обґрунтування категоріального статусу та концептуальних основ самостійного інституту контрольної влади – Вищої ради юстиції, а також формулювання пропозицій стосовно законодавчих змін на конституційному рівні щодо закріплення окремих положень, регулюючих діяльність та порядок організації Вищої ради юстиції у рамках контрольної влади у сучасній Україні.

Визначена мета обумовила постановку та вирішення таких задач:

охарактеризувати концепцію контрольної влади та її інститутів з позицій комплексного підходу з уточненням таких понять, як «державна влада», «розподіл влади», «контрольна влада», «інститути контрольної влади»;

визначити загальні особливості виникнення та розвитку інститутів контролю в історико-правовому аспекті;

охарактеризувати та виокремити тенденції розвитку наукової думки стосовно розгляду правової природи та витоків створення Вищої ради юстиції як контролюючого органу;

охарактеризувати правовий статус та загальнотеоретичні аспекти порядку формування та функціонування Вищої ради юстиції;

визначити місце Вищої ради юстиції в системі державних органів України;

охарактеризувати роль Вищої ради юстиції у здійсненні контрольної влади в Україні;

виокремити та охарактеризувати особливості розвитку та удосконалення Вищої ради юстиції як інституту контрольної влади в Україні та її перетворення на Вищу раду правосуддя.

Об'єктом дослідження є контрольна влада та її інституалізація у сучасній державі.

Предметом дослідження є контрольна влада в Україні: від Вищої ради юстиції до Вищої ради правосуддя.

Методи дослідження. Методологічну основу роботи становлять методологічні підходи, загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, застосування яких дозволило найбільш ефективно вирішити поставлені дослідницькі задачі. У дослідженні використано: системний, інституціональний та антропологічний підходи.

У роботі використано системний підхід для опису змісту і функціональних особливостей Вищої ради юстиції як інституту контрольної влади. За його допомогою виокремлено основні напрямки діяльності Вищої ради юстиції (р. 3); інституціональний підхід використано при розгляді контрольної влади для обґрунтування існування системи інститутів, які її становлять (п. 1.4); антропологічний підхід пов'язаний із розглядом становлення інститутів контрольної влади для забезпечення прав людини, а також сутнісних аспектів діяльності Вищої ради юстиції (п. 1.2, 1.4, р. 2). У процесі аналізу досліджуваних проблем, які охоплюються предметом дисертаційного дослідження, використано відповідні загальнонаукові методи наукового пізнання. Серед найважливіших із них слід виокремити діалектичний метод, за допомогою якого усі явища розглядалися від загального до конкретного та завдяки якому було досліджено сутність державної влади, а також особливості розвитку контрольної влади (р. 1). Під час аналізу положень нормативно-правових актів, в яких отримали закріплення принципи організації та форми діяльності Вищої ради юстиції використано формально-логічний метод (п. 2.2); історичний метод став у нагоді при визначенні генезису Вищої ради юстиції та її правового статусу (п. 2.1.); метод порівняльно-правовий – при здійсненні порівняльного

аналізу сутнісних та функціональних особливостей Вищої ради юстиції у розвинених зарубіжних державах (п. 2.1). Метод догматичного (логічного) аналізу використано при формулюванні висновків і пропозицій, які містяться в дисертації, з урахуванням вимог стосовно визначеності, несуперечливості, послідовності та обґрунтованості суджень і здійснення у межах теоретичних положень з використанням понятійного апарату загальнотеоретичної юриспруденції.

Науково-теоретичну основу дисертації становлять наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених: С.С. Алексєєва, А.Б. Венгерова, В.В. Завальнюка, Д.А. Керімова, М.І. Козюбри, О.Л. Копиленко, М.В. Кравчука, Ю.М. Оборотова, В.Ф. Погорілка, С.В. Прилуцького, П.М. Рабіновича, Ф.М. Решетникова, Є.В. Супрунюка, А.О. Селіванова, О.Ф. Скакун, С.Г. Стеценко, В.В. Тарасової, Ю.А. Тихомирова, Ю.М. Тодики, М.І. Хавронюка, В.Є. Чиркіна, В.І. Шаповала, В.І. Шишкіна, Ю.С. Шемшученка та ін. Деякі аспекти галузевих досліджень Вищої ради юстиції висвітлювали В.Б. Авер'янов, В.В. Долежан, В.О. Євдокимов, Р.В. Ігонін, С.В. Ківалов, М.І. Мельник, І.В. Назаров, В.Ф. Погорілко, С.В. Подкопаєв, О.Ф. Фрицький, С.О. Халюк та ін.

Нормативну основу дослідження становлять Конституція України, конституції зарубіжних країн, закони та інші нормативно-правові акти, що регламентують діяльність Вищої ради юстиції України та аналогічних органів зарубіжжя.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертаційне дослідження є одним із перших в українській юриспруденції загальнотеоретичним монографічним дослідженням контрольної влади в Україні у ракурсі її інституту – Вищої ради юстиції у динаміці до Вищої ради правосуддя.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у таких основних положеннях та висновках:

уперше:

запропоновано розглядати Вищу раду юстиції як інститут контрольної влади у сучасній Україні та віднести Вищу раду юстиції України до контрольної гілки влади, а також закріпити це на конституційному рівні;

обґрунтовано думку щодо необхідності розширення повноважень Вищої ради юстиції України стосовно надання їй права законодавчої ініціативи у сфері судоустрою та статусу суддів;

охарактеризовано зміни у Вищій раді юстиції у зв'язку з її перетворенням на Вищу раду правосуддя, що пов'язані зі створенням якісно нових повноважень, а саме: внесення подання про призначення судді на посаду; прийняття рішення стосовно порушення суддею чи прокурором вимог щодо несумісності; розгляд скарг на рішення відповідного органу про

притягнення до дисциплінарної відповідальності судді чи прокурора; ухвалення рішення про звільнення судді з посади; ухвалення рішення про припинення повноважень судді; надання згоди на затримання судді чи утримання його під вартою; ухвалення рішення про тимчасове відсторонення судді від здійснення судочинства; вжиття заходів щодо забезпечення незалежності судді та ін;

удосконалено концепцію контрольної влади та її інститутів з позицій комплексного підходу, з уточненням таких понять, як «державна влада», «розподіл державної влади», «контрольна влада», «інститути контрольної влади»;

набули подальшого розвитку:

думка щодо важливості врахування міжнародного досвіду при законодавчому наповненні повноважень Вищої ради юстиції, зокрема, щодо забезпечення суддівської незалежності і представництва інтересів судової влади;

пропозиції щодо необхідності проведення судово-правової реформи в Україні в частині створення нового механізму формування складу Вищої ради юстиції з метою збільшення в ній кількості представників судової влади.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх використання у:

науково-дослідній роботі – результати дослідження Вищої ради юстиції в Україні подано у концепції контрольної влади у сучасній державі, що формують базу для подальших досліджень концепту поділу влади в аспекті контрольної влади та її інституалізації, удосконалення системи інститутів контрольної влади в сучасній Україні та їх правового статусу;

правотворчій діяльності – запропоновано зміни до чинного законодавства стосовно удосконалення функцій та правового статусу Вищої ради юстиції як Вищої ради правосуддя;

навчальному процесі – при читанні таких юридичних дисциплін, як «Загальнотеоретична юриспруденція», «Конституційне право», «Адміністративне право», а також спецкурсу «Сучасна держава», при підготовці відповідних підручників та посібників.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційного дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри загальнотеоретичної юриспруденції Національного університету «Одеська юридична академія», доповідалися на: Міжнародній науково-практичній конференції «Юридична наука в XXI столітті: перспективні та пріоритетні напрями дослідження» (м. Запоріжжя, 15–16 травня 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні тенденції розвитку юридичної науки та практики» (м. Кривий Ріг, 22–23 травня 2015 р.); Міжнародній

науково-практичній конференції «Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції» (м. Одеса, 20 травня 2016 р.).

Публікації. Основні положення та практичні рекомендації, що містяться в дисертації, викладено у 8 публікаціях, у тому числі 4 статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях, що входять до затвердженого переліку, 1 публікації у зарубіжному періодичному науковому виданні, 3 тезах до наукових конференцій.

Структура дисертації складається із вступу, трьох розділів, поділених на дванадцять підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 211 сторінок, із них основного тексту – 191 сторінка. Список використаних джерел містить 220 найменувань і розміщений на 20 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність і ступінь дослідження теми дисертаційного дослідження, зазначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено об'єкт і предмет, мету та основні задачі дослідження; охарактеризовано використані в роботі методи, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів і представлено відомості про апробацію та публікацію результатів дослідження, структуру та обсяг роботи.

Перший розділ «Методологічні підстави дослідження інститутів контрольної влади», в якому розглянуто загальнотеоретичні та методологічні аспекти дослідження контрольної влади, складається з чотирьох підрозділів.

У **підрозділі 1.1. «Історичний аспект дослідження інститутів контрольної влади»** розглянуто основні дослідження про контрольну владу як окрему галузь влади, що формується на основі державної практики. зазначено, що джерела цієї влади беруть свій початок із скандинавського інституту омбудсмена. Інше уявлення про становлення цієї галузі влади пов'язано з досвідом соціалістичних держав, де було створено своєрідні органи загального контролю, а прокуратура одержала право здійснювати загальний нагляд за законністю.

Зазначено, що контроль у діяльності органів, що уособлюють владу, не є їх основною функцією, контроль лише служить прикладом збереження балансу влад, їх незалежності, самостійності. Наявність існування контрольної влади серед інших можна констатувати лише за умов існування у органів, що її уособлюють, власної основної функції, відмінної від основних функцій інших влад, а саме: контрольної функції, тобто контроль – це і є основна функція контрольної влади.

Відзначено необхідність цієї галузі влади, яка впливає із самої державної влади, використання якої вимагає контролю з боку суспільства, але без застосування будь-яких нормативних чи виконавчо-розпорядничих повноважень. Цю функцію не можна доручити органам відомої тріади, оскільки контроль здійснюється ними. Тому було створено особливі органи, що не мали інших повноважень, окрім спостереження, контролю і нагляду. Специфіка цієї галузі влади полягає у тому, що її органи розосереджені і кожен із них здійснює часткову функцію загальнодержавного контролю.

У підрозділі 1.2. «Гілки державної влади та їх інституціоналізація» розглянуто установлений на конституційному рівні принцип поділу влади, що не суперечить єдності державної влади і допускає за дорученням народу здійснення законодавчої, виконавчої, судової і контрольної влади, що формується, при цьому не ставиться під сумнів сам суверенітет народу. Дослідження інституціонально-функціональних характеристик державної влади має як теоретичну, так і практичну цінність, оскільки останні не тільки уточнюють, конкретизують соціальну сутність, роль та значення державної влади, характер діяльності механізму держави, але й відображає її різні напрямки, пріоритети функціонування та різнобічні види діяльності.

Зазначено, що нестабільність функціонування системи публічної влади, безкінечні конфлікти між різними гілками влади, невпинна політизація державного управління вимагають пошуку оптимальної взаємодії різних гілок влади та їх конституційного закріплення. Жодна з влад (судова, законодавча та виконавча) не мають будь-яких переваг, проте зазначено, що від ефективного функціонування судової гілки влади значною мірою залежать ефективність функціонування усього державного механізму та взаємостосунки між гілками влади. На цьому шляху використання інституту Вищої ради юстиції є додатковим фактором затвердження самостійності гілки контрольної влади у сучасній державі.

У підрозділі 1.3. «Контрольна влада у забезпеченні системи розподілу державної влади» присвячено дослідженню контрольної влади та встановлено, що контрольна влада поступово формується у самостійну галузь державної влади, в якій функціонують особливі органи держави. Вона здійснюється різними органами і тому має сукупний характер. Специфіка цієї влади полягає у тому, що її органи є розосередженими і незалежними та кожен із них здійснює часткову функцію загальнодержавного контролю.

Світова практика розвитку системи контролю за державною владою пішла шляхом виокремлення четвертої самостійної гілки державної влади – влади контрольної (поряд із законодавчою, виконавчою і судовою владою). Цей процес ще не завершений: у багатьох країнах тенденція відокремлення контрольної влади має лише характер пошуку. Великі повноваження, якими наділено контрольні органи, у ряді країн в умовах авторитарних політичних режимів вельми далекі від свого практичного втілення.

Як засіб здійснення влади функція контролю для більшості органів державної влади має загальний характер і є лише частиною їх діяльності. Ця функція може як здійснюватися у межах конкретної системи інституцій та органів (внутрішній контроль), так і виходити за ці межі й поширюватися на інші системи (зовнішній контроль). Зазначено, що контрольна влада передбачає існування особливих органів держави, кожна гілка влади пов'язана з певною організаційно-юридичною трансформацією певної функції державної влади, система органів контрольної гілки влади є ієрархічною або може бути розосередженою, але вони завжди об'єднані функціональним призначенням.

У *підрозділі 1.4. «Основні інститути контрольної влади в Україні»* розглянуто основні інститути контрольної влади в Україні з метою окреслення їх загальних особливостей. Серед таких інститутів проаналізовано діяльність Конституційного Суду України, Рахункової палати, Уповноваженого Верховної Ради з прав людини.

Інституції здійснення контрольної влади займаються розробкою стратегічних напрямів розвитку, вивченням стану справ, перевіркою, не втручаючись в оперативну діяльність інших інституцій, і тільки в разі потреби припиняють або відповідно спрямовують їхню діяльність. А це означає, що вони в аспекті сутності спрямовуючих функцій щодо всіх інших інституцій управління здійснюють так зване «управління управлінням». Акти інституцій здійснення контрольної влади мають або програмний, або конкретний, переважно індивідуальний характер і адресовані конкретним особам.

Обґрунтовано думку щодо відмінності контрольної діяльності від інших форм владної діяльності, яка полягає у тому, що це одна із форм активної організаційно-владної діяльності компетентних органів, яких наділено відповідними повноваженнями. У широкому розумінні це діяльність усіх інституцій державної влади і, насамперед, органів державної влади, їхніх посадових осіб щодо забезпечення дотримання і реалізації прав і свобод громадян, а також законності і правопорядку; у вузькому розумінні – це діяльність спеціальних органів з охорони прав і законодавства від порушень, що здійснюються тільки на підставі, у межах повноважень, передбачених законами.

Другий розділ *«Правова природа Вищої ради юстиції як інституту контрольної влади в Україні»* складається з п'яти підрозділів і присвячений дослідженню теоретичних засад та нормативно-правових засобів організації та діяльності Вищої ради юстиції як органу контрольної влади в Україні.

У *підрозділі 2.1. «Правова природа та витоки створення Вищої ради юстиції»* в історичному аспекті розглянуто сутність та процес створення Вищої ради юстиції. Зазначено, що це новий орган для правової системи,

який не мав аналогів в історичному минулому України, а тому врахування досвіду існування схожих органів за кордоном та глибоке теоретичне осмислення її повноважень, порядку утворення та функціонування дає змогу чіткого визначення конституційно-правового та виокремлення загального теоретико-правового статусу Вищої ради юстиції.

Зазначено, що Вища рада юстиції є незалежним органом, який не належить до жодної з гілок державної влади згідно зі ст. 6 Конституції України. Вона здійснює діяльність із формування висококваліфікованого суддівського корпусу та прийняття рішень про порушення суддями та прокурорами вимог щодо несумісності та їх дисциплінарної відповідальності. Функціонально цей орган пов'язаний з усіма гілками влади.

У сучасних умовах розвитку української держави, як показав досвід роботи Вищої ради юстиції, на теперішній час з урахуванням потреби реформування правової системи, гармонізації законодавства України з міжнародним правом, принципів та стандартів Ради Європи, повноваження Вищої ради юстиції мають бути розширеними.

У **підрозділі 2.2. «Організаційно-правові форми діяльності Вищої ради юстиції»** встановлено, що Вища рада юстиції діє у таких правових формах управління: формування судового корпусу (призначення та звільнення суддів); розгляд скарг і прийняття рішень стосовно порушення суддями і прокурорами вимог несумісності їх посади з іншою діяльністю; розгляд скарг суддів та прокурорів на рішення про притягнення їх до дисциплінарної відповідальності; здійснення дисциплінарного провадження стосовно суддів Верховного Суду України. Організаційно-правові форми діяльності Вищої ради юстиції слід розуміти через функції, які нею виконуються при здійсненні державного управління формуванням судового корпусу.

Відповідно до проаналізованого зазначено, що організаційно-правові форми діяльності Вищої ради юстиції слід класифікувати за такими критеріями: 1) щодо механізму правового регулювання – діяльність щодо прийняття, видання та застосування правових норм; 2) за правовими наслідками: правова, організаційно-правова та організаційно неправова діяльність; 3) із точки зору наявності елементів управління: управлінська діяльність та допоміжна (вчинення юридично значущих дій); 4) за напрямками: діяльність із внесення подань про призначення або звільнення суддів з посад; вирішення питань про порушення суддями і прокурорами вимог щодо несумісності; здійснення дисциплінарного провадження, розгляд скарг на рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності; внутрішньоорганізаційна діяльність тощо. Наведені критерії класифікації форм діяльності Вищої ради юстиції певною мірою є умовними. Це може бути проілюстровано на такому прикладі: діяльність Вищої ради юстиції щодо застосування норм права водночас є формою діяльності, здійснюваною

в рамках механізму правового регулювання, а організаційна робота може передбачити і прийняття правових актів.

У **підрозділі 2.3. «Особливості правового статусу та порядку формування Вищої ради юстиції»** розглянуто правовий статус Вищої ради юстиції як органу контрольної гілки влади, а також особливості порядку його формування.

Зазначено, що Загальний правовий статус Вищої ради юстиції визначений ст. 131 розділу VIII «Правосуддя» Конституції України, а повноваження поширюються на суддів і прокурорів, а тому логічним є наближення статусу Вищої ради юстиції до судової гілки влади. Проте, в Законі України «Про судоустрій і статус суддів України» не йдеться про правовий статус Вищої ради юстиції, а Закон України «Про Вищу раду юстиції» чітко не визначає місця Ради в системі гілок влади і надає лише загальне уявлення щодо її функціональних повноважень. У зв'язку із цим наголошено на необхідності на законодавчому рівні, з метою підвищення ефективності цього інституту, зарахувати його саме до контрольної гілки влади.

Крім того, доведено необхідність розширення повноважень Вищої ради юстиції стосовно надання їй права законодавчої ініціативи у сфері судоустрою та статусу суддів.

Згідно із прийнятими змінами до Конституції у червні 2016 р., запроваджено створення Вищої ради правосуддя, що працюватиме замість Вищої ради юстиції. Повноваження Вищої ради правосуддя розширюються у порівнянні з повноваженнями Вищої ради юстиції, оскільки новий орган прийматиме рішення щодо звільнення судді з посади та переведення до іншого суду, даватиме згоду на затримання чи арешт судді, а також прийматиме рішення про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя. Призначатиме суддю на посаду президент України за поданням Вищої ради правосуддя. Згоду на затримання і арешт судді відтепер даватиме не Верховна Рада України, а Вища рада правосуддя.

Порядок формування Вищої ради юстиції повною мірою відображує професійне представництво у її складі майже усього спектра юридичних професій і фактично унеможливило вплив на неї з боку законодавчої, виконавчої та судової влади. Однак норми Закону України «Про Вищу раду юстиції» потребують нагальних змін, а можливо, зважаючи на ґрунтовну зміну законодавства, що стосується судової системи України, і прийняття його нової редакції, в якому було б усунуто усі наявні питання щодо порядку утворення цього конституційного органу.

За допомогою системного підходу розглянуто національне законодавство, яке визначає порядок формування Вищої ради юстиції, та законодавство деяких країн світу, яке регулює діяльність аналогічних органів (Франція, Італія, Німеччина, Іспанія).

У підрозділі 2.4. «Місце Вищої ради юстиції в системі державних органів України» проаналізовано думку багатьох вчених щодо визначення місця Вищої ради юстиції серед інших державних органів України.

На відміну від деяких інших конституційних органів (Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України), належність Вищої ради юстиції до того чи іншого виду державної влади, або її особливий статус у системі органів держави, Конституцією та спеціальним законами не визначено. Так само немає одностайності думок вчених із цього питання, а тому воно потребує ґрунтовного правового аналізу та подальшого дослідження.

У контексті докорінного реформування судової системи та вивчення конституційно-правового статусу Вищої ради юстиції, саме як окремого конституційного органу, вирішення питання щодо її місця в системі органів держави безпосередньо пов'язано з важливими науковими завданнями щодо необхідності удосконалення конституційного статусу, організації та функціонування Вищої ради юстиції, а також з існуючими у зв'язку із цим важливими практичними завданнями, що мають на меті внесення відповідних змін до Конституції України та Закону України «Про Вищу раду юстиції».

Віднесення Вищої ради юстиції до законодавчої влади є досить абсурдним. Зазначати, що Вища рада юстиції належить до судової влади також не можна, оскільки вона не здійснює правосуддя. Так само немає жодних підстав вважати Вищу раду юстиції органом виконавчої влади, оскільки вони утворюють окрему систему. Тому, завдяки саме появі останнім часом думки про виокремлення контрольної влади, як самостійної гілки державної влади, можна стверджувати, що Вища рада юстиції України належить саме до цієї влади згідно з тими функціями, які вона здійснює.

Згідно із ст. 1 Закону України «Про Вищу раду юстиції» – Вища рада юстиції є юридичною особою, видатки на її утримання визначаються окремо в Державному бюджеті України. А притаманні їй функції надають цьому органу характеру інституту контрольної влади.

У підрозділі 2.5. «Роль Вищої ради юстиції у здійсненні контрольної влади в Україні» охарактеризовано, яким чином діяльність Вищої ради юстиції здійснює контрольну владу в Україні.

Зазначено, що в юридичній літературі зустрічається обґрунтування особливого статусу Вищої ради юстиції з огляду на наявність у неї контрольних і наглядових повноважень. При цьому, такий особливий статус витлумачується поза рамками встановленої Конституцією України моделі поділу влад на три гілки – законодавчу, виконавчу і судову.

Контрольний напрямок є пріоритетним складником усієї діяльності Вищої ради юстиції. Це викликає потребу детальної процедурної регламентації здійснення контрольних повноважень, починаючи

з формулювання поняття Вищої ради юстиції, як органу контролю, його завдань і сфери діяльності, місця у структурі державних органів, визначення об'єкта контролю і підконтрольних суб'єктів, визначення методу і форм проведення перевірок, аналізу існуючого становища, прийняття рішень за результатами контролю. Від реалізації контрольних повноважень цього органу багато в чому залежать кваліфікованість та етичність суддівського корпусу України, забезпечення законності, об'єктивності й неупередженості при формуванні кадрового складу судових органів.

До предмета контролю Вищої ради юстиції належать: 1) рівень знань і професійної підготовки кандидатів у судді, ступінь їх професійної придатності до здійснення функцій судової влади; 2) діяльність кваліфікаційних комісій суддів щодо проведення кваліфікаційних іспитів, здійснення дисциплінарного провадження і щодо контролю за правомірністю інших рішень; 3) відповідність суддів їх високому статусу, належне виконання ними посадових обов'язків, дотримання присяги.

У третьому розділі **«Вища рада правосуддя як новий етап у розвитку контрольної влади в Україні»**, який містить три підрозділи, висвітлено особливості діяльності Вищої ради юстиції та перспективу створення Вищої ради правосуддя із більш широким обсягом повноважень на сучасному етапі розвитку Української держави з урахуванням питань їх удосконалення.

У підрозділі 3.1. **«Зміни юрисдикційної діяльності Вищої ради юстиції»** проаналізовано основні функції Вищої ради юстиції, які і розкривають її юрисдикційну діяльність. Функції Вищої ради юстиції можна розглядати як основні напрями діяльності, що визначають її місце і загальне призначення у механізмові держави, порядок взаємодії з іншими державними органами, установами та організаціями.

До числа функцій належать: 1) функція формування суддівського корпусу (кадрова) полягає у внесенні Президентом України подання про призначення громадянина України на посаду судді уперше та призначення суддів на посади голови суду, заступника голови суду; 2) функція забезпечення незалежності суддів і правової захищеності прокурорів (захисна) полягає у розгляді Вищою радою юстиції скарг на рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності суддів і прокурорів. У такий спосіб забезпечується скасування незаконного або необґрунтованого рішення кваліфікаційної комісії про притягнення до дисциплінарної відповідальності судді, а також рішення відповідного прокурора про притягнення до дисциплінарної відповідальності працівника прокуратури; 3) дисциплінарна функція передбачає, що Вища рада юстиції зобов'язана вживати заходів у разі виявлення порушень присяги або вчинення іншого дисциплінарного проступку судьями Верховного Суду України та судьями вищих спеціалізованих судів. Вона розглядає також питання про звільнення

з посади суддів апеляційних і місцевих судів, про порушення суддями і прокурорами вимог стосовно несумісності посад, приймає щодо них рішення, обов'язкові до виконання; 4) представницька функція реалізується у взаємовідносинах із державними органами та громадськими організаціями як України, так і інших держав; 5) організаційно-управлінська функція полягає в організації, координації, узгодженні діяльності державних органів у процесі формування кадрового складу судової влади.

Вища рада юстиції побічно впливає на правосуддя в Україні шляхом участі у формуванні кадрового складу суду та у вирішенні питання про притягнення суддів та прокурорів до відповідальності у межах закону. Тому стає очевидною проблема реформування Вищої ради юстиції з метою якісного виконання покладених на неї обов'язків, що містить у собі незаангажованість членів Вищої ради юстиції, відсутність корпоративності при прийнятті рішень, об'єктивність, повноту та оперативність в реагуванні на скарги та звернення.

Якісно новими є повноваження Вищої ради правосуддя – вона вносить подання про призначення судді на посаду; приймає рішення стосовно порушення суддею чи прокурором вимог щодо несумісності; розглядає скарги на рішення відповідного органу про притягнення до дисциплінарної відповідальності судді чи прокурора; ухвалює рішення про звільнення судді з посади; ухвалює рішення про припинення повноважень судді; надає згоду на затримання судді чи утримання його під вартою; ухвалює рішення про тимчасове відсторонення судді від здійснення судочинства; вживає заходів щодо забезпечення незалежності судді; здійснює інші повноваження, визначені Конституцією та законами України.

У підрозділі 3.2. «Нові положення у формуванні суддівського корпусу» розглянуто роль Вищої ради юстиції у забезпеченні формування суддівського корпусу.

Система підготовки суддів в Україні потребує переосмислення, вироблення нових підходів, пов'язаних із деполітизацією цього процесу, із чіткою його уніфікацією та ясністю, з підвищенням поінформованості громадян про нього, що має відбуватися паралельно із законодавчим закріпленням обов'язковості проходження спеціалізованої підготовки кандидатів на посаду судді. Досвід роботи Вищої ради юстиції свідчить про серйозні недоліки в роботі деяких кваліфікаційних комісій суддів при визначенні рівня фахової підготовки кандидатів, рекомендованих на посади суддів.

Формування корпусу професійних суддів – це проблема загальносуспільного значення, яка, з огляду на динамічність соціальних процесів, об'єктивну необхідність змін у політичному, соціально-економічному та культурному житті майже безперервно зберігає свою актуальність.

Зміни до Конституції, яких було розглянуто 2 червня 2016 р. Верховною Радою України, передбачають «деполітизацію і забезпечення незалежності судової влади». Питання призначення, переведення суддів перенесено до повноважень Вищої ради правосуддя, якої створено замість Вищої ради юстиції. Однак згідно з перехідними положеннями, ще протягом двох років президент буде відповідати за переведення суддів на підставі рішення Вищої ради правосуддя. При цьому у перехідних положеннях зазначено, що Вищу раду правосуддя буде створено не пізніше 30 квітня 2019 р., до цього її функції виконуватиме Вища рада юстиції.

У підрозділі 3.3. «Вища рада правосуддя як удосконалення Вищої ради юстиції» визначено напрями реформування конституційно-правового статусу та діяльності Вищої ради юстиції, враховуючи вимоги міжнародних актів, які регулюють відносини у цій сфері.

У сучасній Україні відбуваються державні перетворення, які актуалізуються розвитком держави за європейським шляхом. Одним із аспектів державних змін є посилення дій по боротьбі з корупцією та процесом люстрації влади. Це стосується як органів виконавчої, так і органів судової влади.

Відповідного поширення набув феномен люстрації, який може стосуватися різних сфер суспільного життя. Але якнайкраще цей процес втілюється саме у політичну сферу, тому що стосується кардинальної зміни існуючої влади. Українські громадяни на теперішній час активно вимагають застосування люстраційних процесів у політиці сучасної держави.

Варто також зазначити, що у зв'язку зі зміною статусу Вищої ради юстиції (формування її складу, зміна її повноважень, передача повноважень Вищої кваліфікаційної комісії суддів до сфери її відання тощо) постає потреба і приведення назви фактично новостворюваного конституційного органу у відповідність до низки висновків Венеціанської комісії та Консультативної ради європейських суддів – Вища рада правосуддя.

Необхідність системного реформування українського правосуддя на теперішній час є однією з найважливіших потреб держави. Розуміння такої необхідності є присутнім на всіх щаблях українського суспільства.

Президентський проект пропонує відкритий відбір суддів, прозорий процес оцінювання суддів оновленими Вищою кваліфікаційною комісією суддів та Вищою радою юстиції, проте не вимагає звільнення нинішніх суддів, а тільки проведення незалежної атестації кадрів за новими вимогами. Відповідно до положень документа Вищу раду юстиції буде перетворено на Вищу раду правосуддя, яка прийматиме остаточні рішення із різних питань суддівства в Україні, призначатиме й звільнятиме суддів, надаватиме згоду на притягнення суддів до відповідальності.

ВИСНОВКИ

У дисертації вирішено нову наукову задачу, що полягає в обґрунтуванні сутності та питань удосконалення Вищої ради юстиції як одного з інститутів контрольної влади в Україні та дослідження Вищої ради правосуддя як її наступника. Дослідження зазначеної проблеми та вирішення цього наукового завдання є необхідним як для удосконалення юридичної науки і практики в Україні, так і для підвищення ефективності контрольної влади в Українській державі. Основні висновки дисертаційного дослідження є такими:

1. В умовах розвитку сучасних держав принцип поділу влади є визначальним в організації механізму держави. Стало тривіальним положення про існування у механізмі держави таких гілок влади, як законодавча, виконавча і судова, а також контрольної гілки державної влади, що формується в умовах побудови правової держави. На практиці проблема полягає не в тому, щоб конституційно закріпити самостійність саме такої системи поділу влади у механізмі держави, а в тому, щоб фактично забезпечити самостійність кожної гілки влади, відповідальність влади за прийняті рішення, а також досягти узгодженості діяльності влади у державному механізмі. Зазначено, що поняття контрольної влади не є новим, однак на теперішній час у нього вкладається подекуди різний зміст (окремий вид влади, система контрольних органів держави, механізм забезпечення законності, публічний контроль тощо). Враховуючи вагомість забезпечення контрольної влади в Україні, її ключовим завданням має бути таке: по-перше, забезпечення верховенства права у сучасній державі; по-друге, досягнення збалансованості дії системи «стримування і противаги» державної влади; по-третє, дії інституцій контрольної влади у межах динамічних змін.

2. Питання виникнення, розвитку та оптимізації інституту державного контролю завжди розглядалося як одна з найважливіших складових становлення державності. Крім того, уявлення про контрольну владу як окрему галузь влади формується на основі державної практики. А зародження механізму контролю в Україні мало місце ще у витоках її державотворчих процесів. Контроль є об'єктивним соціальним явищем, яке сформувалося у процесі еволюції суспільства. Без застосування контролю суспільство тим більше не може обійтися на шляху свого подальшого розвитку, який потрібен і може здійснюватися, спираючись на аналіз існуючого стану та використовуючи нові фактори розвитку. Одним із видів контролю за діяльністю органів публічної адміністрації є громадський контроль, який здійснюється об'єднаннями громадян та самими громадянами. Він є важливою формою реалізації демократії і способом залучення населення до управління суспільством та державою. Серед основних проблем контролю

в державному управлінні слід визначити: невідповідність існуючої системи контролю в державному управлінні України сучасним вимогам; відсутність його скоординованості; недосконала нормативно-правова база; відсутність механізму оцінювання якості контролю; неефективний механізм забезпечення незалежності контрольних органів; відсутність науково обґрунтованих прогнозів щодо розвитку системи державного контролю.

3. Обґрунтовано думку, що у сучасних умовах становлення та розвитку концепції контрольної влади та її відповідних інститутів, усе гостріше постає питання притягнення до відповідальності посадових осіб, у тому числі і суддів, так званого процесу – очищення влади (люстрації), що закріплено на законодавчому рівні. В Україні досить активізувалася люстрація, яка не має свого чіткого теоретико-правового визначення. Крім того, правові дослідження очищення влади (люстрації) можуть мати різне спрямування: а) конституційно-правове; б) міжнародно-правове; в) галузево-правове; г) порівняльно-правове.

4. Встановлено, що дійсно існує законодавча потреба у закріпленні на конституційному рівні за Вищою радою юстиції України статусу інституту контрольної влади. Підтвердженням цього є специфіка її правового статусу та повноважень, яких визначено в Законі України «Про Вищу раду юстиції». Так, в Україні було фактично створено не відомій вітчизняній системі державної влади інститут контрольної влади – Вищу раду юстиції, здатну забезпечити судову систему високопрофесійними суддями для панування в державі принципів законності та дотримання прав і свобод громадян. Конституція України, визначивши, що державна влада в Україні здійснюється шляхом її поділу на законодавчу, виконавчу і судову та в організаційному відношенні ототожнивши розподілені функції влади між різними державними органами, оминула своєю увагою питання детермінації правового статусу Вищої ради юстиції у межах системи координат поділу державної влади. Вища рада юстиції належить до кола державних органів, місце яких визначається їх контрольно-наглядовими повноваженнями. Наділення Вищої ради юстиції контрольними повноваженнями сприяє виконанню трьох основних напрямів її діяльності – організаційного (участь у формуванні судових органів), дисциплінарного та наглядового. В Україні Вища рада юстиції – це конституційний незалежний орган, який не належить до законодавчої, виконавчої та судової влади згідно зі ст. 6 Конституції України. Вона здійснює діяльність із формування висококваліфікованого суддівського корпусу та прийняття рішень про порушення суддями та прокурорами вимог щодо несумісності та їх дисциплінарної відповідальності.

5. Актуалізується важливість урахування міжнародного досвіду при законодавчому наповненні повноважень Вищої ради юстиції, зокрема, щодо забезпечення суддівської незалежності і представництва інтересів судової влади. Подальше потребує внесення змін до законодавства, що

регулює діяльність Вищої ради юстиції, з урахуванням Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» та нового Закону України «Про судоустрій і статус суддів», яких було прийнято Верховною Радою України у червні 2016 р. Утворення Вищої ради юстиції України засновано на світовій практиці. Адже аналогічні органи існують у багатьох країнах світу, майже у всіх країнах Європи, а також СНД. Так, наприклад, у Казахстані та Болгарії – Вища судова рада, у Вірменії – Рада правосуддя, в Грузії – Рада юстиції, у Молдові – Вища рада магістратури, в Іспанії – Генеральна рада судової влади, у Бельгії – Вища рада правосуддя тощо.

6. Гарантії статусу Вищої ради юстиції забезпечуються низкою правових, процесуальних та організаційних заходів. Системний підхід у забезпеченні реалізації гарантій статусу Вищої ради юстиції передбачено Конституцією України, Законом та Регламентом Вищої ради юстиції від 8 лютого 2006 р. Проте, гарантії статусу Вищої ради юстиції потребують певного удосконалення. Так, питання соціального та матеріального забезпечення членів Вищої ради юстиції, зокрема Голови Вищої ради юстиції, його заступника та секретарів секцій, якого врегульовано постановами Кабінету Міністрів України, є недосконалим з огляду на забезпечення гарантій їх незалежності та об'єктивності при здійсненні службових обов'язків. Необхідно передбачити порядок оплати праці та її розмір, умови матеріально-побутового забезпечення, медичного, санаторно-курортного та транспортного обслуговування в поправці до Закону. Крім того, видається, що посилити статус Вищої ради юстиції можна шляхом закріплення сукупності прав та обов'язків членів Вищої ради юстиції в Законі.

7. Слід визначити актуальність проведення реформи Вищої ради юстиції, особливо з огляду на досвід функціонування аналогічних органів за кордоном. Необхідно насамперед чітко законодавчо визначити статус Вищої ради юстиції як органу, відповідального за формування професійного складу судів та здатного забезпечити незалежність суддів при відправленні правосуддя. Доцільним для удосконалення статусу Вищої ради юстиції в Україні буде внесення змін до чинного законодавства, відповідно до яких Вишій раді юстиції надається право участі в обговоренні та внесенні поправок до бюджету у частині, яка стосується фінансування судів. Водночас слід наголосити на доцільності надання Вишій раді юстиції права законодавчої ініціативи у сфері судоустрою та статусу суддів.

8. Вища рада юстиції має розглядатися як інститут контрольної влади в Україні, що передбачає відповідні зміни у Конституції України. Це пов'язано з успішністю проведення судової реформи в Українській державі. У зв'язку зі зміною статусу Вищої ради юстиції (формування її складу, зміна її повноважень, передача повноважень Вищої кваліфікаційної комісії суддів до сфери її відання тощо) постає потреба і приведення назви фактично новостворюваного конституційного органу у Вищу раду правосуддя.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Опаленко Д. А. Теоретико-правовий аспект ролі Вищої ради юстиції у здійсненні контрольної влади в Україні / Д.А. Опаленко // *Право і суспільство*. – 2014. – № 6–2. – С. 74–78.
2. Опаленко Д.А. Історичний аспект дослідження категорії «державна влада» / Д.А. Опаленко // *Актуальні проблеми політики*; зб. наук. праць. – 2015. – Вип. 54. – С. 302–311.
3. Опаленко Д.А. Правова природа та витоки створення Вищої ради юстиції / Д.А. Опаленко // *Юридичний вісник*. – 2015. – № 2. – С. 59–63.
4. Опаленко Д.А. Особенности организационно-правовых форм деятельности Высшего совета юстиции / Д.А. Опаленко // *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. – 2015. – Серія «Право». – Ч. 2. – Вип. 35. – С. 139–142.
5. Опаленко Д.А. Теоретико-правовой аспект исследования контрольной власти в Украине / Д.А. Опаленко // *Leges et Viata*. – 2015. – № 6. – С. 91–94.

Інші публікації:

6. Опаленко Д.А. Особливості правового статусу Вищої ради юстиції / Д.А. Опаленко // *Юридична наука в ХХІ столітті: перспективні та пріоритетні напрями досліджень: тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 15–16 травня 2015 р.)*; за заг. ред. Т.О. Коломoeць. – Запоріжжя : ЗНУ, 2015. – С. 21–23.
7. Опаленко Д.А. Історичний аспект створення Вищої ради юстиції України / Д.А. Опаленко // *Сучасні тенденції розвитку юридичної науки та практики : матеріали міжнар. наук.-практ. конференції (м. Кривий Ріг, 22–23 травня 2015 р.)*. – Кривий Ріг : ДВНЗ «Криворізький національний університет», 2015. – С. 26–29.
8. Опаленко Д.А. Теоретико-правовий аспект інституціоналізації поділу державної влади / Д.А. Опаленко // *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 20 травня 2016 р.)*. – О. : Юрид. л-ра, 2016. – С. 649–652.

АНОТАЦІЯ

Опаленко Д.А. Контрольна влада в Україні: від Вищої ради юстиції до Вищої ради правосуддя. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія

політичних та правових учень. – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2016.

Дисертацію присвячено загальнотеоретичному дослідженню Вищої ради юстиції як інституту контрольної влади в Україні. Розглянуто передумови виникнення та розвитку контрольної влади, здійснено її історичний аналіз.

Досліджено основні інститути контрольної влади в Україні з метою окреслення їх загальних особливостей: проаналізовано діяльність Конституційного Суду України, Рахункової палати, Уповноваженого Верховної Ради з прав людини.

Визначено, що Вища рада юстиції є новим органом для правової системи України, який не мав аналогів в історичному минулому України, а тому врахування досвіду існування схожих органів за кордоном та глибоке теоретичне осмислення її повноважень, порядку утворення та функціонування дає змогу чіткого визначення конституційно-правового та виокремлення загального теоретико-правового статусу Вищої ради юстиції.

Доведено необхідність розширення повноважень Вищої ради юстиції України стосовно надання їй права законодавчої ініціативи у сфері судоустрою та статусу суддів. Порядок формування Вищої ради юстиції повною мірою відображає професійне представництво у її складі майже усього спектра юридичних професій і фактично унеможливорює вплив на неї з боку законодавчої, виконавчої та судової влади.

Зроблено висновок щодо того, що у сучасній Україні відбуваються державні перетворення, які актуалізуються розвитком держави за європейським шляхом. Одним з аспектів державних змін є посилення дій по боротьбі з корупцією та процесом так званої люстрації влади. Це стосується як органів виконавчої, так і органів судової влади.

Ключові слова: контрольна влада в Україні, інститути контрольної влади, Вища рада юстиції, розвиток інститутів контрольної влади, Вища рада правосуддя.

АННОТАЦИЯ

Опаленко Д.А. Контрольная власть в Украине: от Высшего совета юстиции до Высшего совета правосудия. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.01 – теория и история государства и права; история политических и правовых учений. – Национальный университет «Одесская юридическая академия», Одесса, 2016.

Диссертация посвящена общетеоретическому исследованию Высшего совета юстиции как института контрольной власти в Украине. Рассмотрены

предпосылки возникновения и развития контрольной власти, осуществлён её исторический анализ.

Обоснована мысль о том, что возникновение, развитие и оптимизация института государственного контроля всегда рассматривалась как одна из составляющих становления государственности. Представления о контрольной власти как отдельной ветви власти формируются на основании государственной практики. Контроль является объективным социальным явлением, которое сформировалось в процессе эволюции общества. Без применения контроля общество не может обойтись на пути своего дальнейшего развития, который необходим и может осуществляться, основываясь на анализе существующего состояния и используя новые факторы развития.

Сделан вывод о том, что специфика контрольной власти заключается в том, что её органы рассредоточены и независимы, а также каждый из них осуществляет частичную функцию общегосударственного контроля.

Исследованы основные институты контрольной власти в Украине с целью определения их общих особенностей: проанализирована деятельность Конституционного Суда Украины, Счётной палаты, Уполномоченного Верховной Рады по правам человека.

Определено, что Высший совет юстиции является новым органом для правовой системы Украины, который не имел аналогов в историческом прошлом Украины, поэтому учёт опыта существования подобных органов за рубежом и глубокое теоретическое осмысление его полномочий, порядка создания и функционирования даёт возможность чёткого конституционно-правового определения и выделения общего теоретико-правового статуса Высшего совета юстиции.

Как показал опыт работы Высшего совета юстиции в современных условиях развития украинского государства, с учётом потребности гармонизации законодательства Украины с правом Европейского Союза, принципами и стандартами Совета Европы, полномочия Высшего совета юстиции должны быть расширены.

Доказана необходимость расширения полномочий Высшего совета юстиции относительно предоставления ей права законодательной инициативы в сфере судостроительства и статуса судей. Порядок формирования Высшего совета юстиции в полной мере отражает профессиональное представительство в её составе почти всего спектра юридических профессий и фактически делает невозможным влияние на неё со стороны законодательной, исполнительной и судебной власти.

Сделан вывод о том, что в современной Украине происходят государственные преобразования, которые актуализируются развитием государства по европейскому пути. Одним из аспектов государственных изменений является усиление действий по борьбе с коррупцией и

процессом, так называемой люстрации власти. Это касается как органов исполнительной власти, так и органов судебной власти.

Определено, что Высший совет юстиции является важным средством обеспечения эффективного функционирования органов правосудия и независимости судей. Имеющиеся новации, а также успешное проведение реформ является гарантией построения правового государства и гражданского общества, являющегося одним из важнейших гарантий соблюдения прав человека в Украине.

Ключевые слова: контрольная власть в Украине, институты контрольной власти, Высший совет юстиции, развитие институтов контрольной власти, Высший совет правосудия.

SUMMARY

Opalenko D.A. The control power in Ukraine: from the High Council of Justice to the Supreme Council of Justice. – Manuscript.

The thesis for a Candidate of Law Degree in the Speciality 12.00.01 – theory and history of state and law; history of political and legal doctrines. – National University «Odessa Academy of Law», Odessa, 2016.

The thesis is devoted Theoretical Investigations of the Supreme Council of Justice as an institution of the control of power in Ukraine. The preconditions of occurrence and development control authorities Implemented her historical analysis. The basic institutions of the control of power in Ukraine in order to identify their common features. Among these institutions, analyzed the activity of the Constitutional Court of Ukraine, the Accounting Chamber of the Verkhovna Rada Commissioner for Human Rights.

It was determined that the High Council of Justice is a new body for the legal system of Ukraine which does not have analogues in the historical past of Ukraine, therefore, based on the experience of the existence of such bodies abroad and deep theoretical understanding of his powers, the order of creation and functioning enables clear konstitutsiyno legal definitions and the allocation of general theoretical legal status of the High Council of Justice.

The necessity of expanding the powers of the High Council of Justice of Ukraine on granting her the right of legislative initiative in the area of the judicial system and status of judges. The procedure for the formation of the High Council of Justice, fully reflects the professional representation in its composition almost the entire spectrum of the legal profession and in fact makes it impossible to influence on it by the legislature, the executive and the judiciary.

The conclusion is that in modern Ukraine occur state changes that updated state development on the European path. One aspect of state changes is the strengthening of action against corruption and the process of the so-called

lustration of power. This concerns both the executive authorities and the judiciary.

Keywords: control authorities in Ukraine, institutions of power control, the High Council of Justice, the development of the control of government institutions, the Supreme Council of Justice.